ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 10 ՅՈՒԼԻՍ 1876 — ԹԻՒ 1044

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պատերազմը կըշարունակէ, և Սերվիոյ ու Գառատաղի ապստամբ զօրագնդերն՝ որք՝ ի սկզբան յարձակողական ընթացք մի բռնած էին, ղունալան պարտութեամբք փոխելով, հալածեալ 'ի կայսերական զօրաց, պաշտպանողական դիրք մի ունին այժմ և կըսկսին հասկնալ թէ իրենց ապստամբական ընթացքն ընդդէմ գերիշխան օսմանեան մեծազօր տէրութեան՝ անհնարանդուգն ձեռնարկութիւն մըն է. որուն վերայ շատ չանցած մեծապէս պիտի զղջան։

Եւրոպիոյ մեծ տէրութիւնքն, որք բարեբաղդաբար համաձայն են միշտ իրարու հետ 'ի մասին Արեւելեան խնդրոյն, տեսնելով թէ իրենց խաղաղասիրական յորդորներն և խոհական խրատներն անլսելի մնացին առաջի փոքրիկ իշխանութեանցն Սերվիոյ և Գառատաղի, որոշեցին բոլորովին չեզոք մնալ և թող տալ որ յանդգնութիւնն և յամառութիւնն ըստ արժանւոյն պատժուի նախ 'ի Բարձրագոյն Դրանէ, և յետ այնորիկ երբ յիշեալ դժբաղդ իշխանութիւնքն անճար մնալով՝ պիտի դիմեն առ մեծ տէրութիւնս՝ նոցա մարդասիրական միջնորդութիւնն խնդրելու համար, յայնժամ միայն Եւրոպան մտադիր է բարեխօսութիւն ընել առաջի օսմանեան կայսերական կառավարութեան և բարեկարգութիւնն վերահաստատել։

Ստոյգ է թէ Անգղիան՝ զինն՝ յաւելելով բազմաթիւ և ահագին նաւատորմիղ մի 'ի Միջերկրական ծովն ու 'ի բերանն Տարտանէլի, յամաքի զինուորական պատրաստութիւններ ևս կընէ, ստոյգ է նաև թէ Ռուսիան ևս 'ի սկզբանէ անտի պատրաստ է 'ի պատերազմ, և Աւստրօհունգարիան՝ որ Գառատաղի, Սերվիոյ և Թուրքիոյ սահմանակից պետութիւն մըն է, ոչ նուազ քան զվերոյիշեալ տէրութիւնս զինուորական պատրաստութիւններ ընելու վերայ է, այսու ամենայնիւ այս բոլոր պատերազմական հանդերձանքն ամենեւին եւրոպական պատերազմ մի չեն գուշակեր, ընդհակառակն նպաստամատոյց կըհամարին ընդհանուր խաղաղութեան և առաւել հաստատուն մնալուն։

Լոնտոնի ՏԷՅԼԻ ԹԷԼԷԿՐԱՖ օրագրոյն Պէրլինի թղթակիցն կըծանուցանէ թէ հիւսիսային տէրութիւնք մեծագոյն և յոյժ հաճոյական ապահովութիւններ հասուցին Անգղիոյ 'ի մասին պատերազմին 'ի մէջ Թուրքիոյ և Սերվիոյ. Յիշեալ կայսերական կառավարութիւնքն յայտնեցին, կըսէ, իրենց որոշումն, որ է կատարեալ չէզոքութիւն պահել և առանձնացուցանել զպատերազմն 'ի տեղւոջ իւրում։

Նշանակութեան և ուշադրութեան արժանի կըհամարիմք փարիզէն ամսոյս 5—17էն արձակեալ հեռագիր մը նպաստաւոր լուրն, որ ահաւասիկ է. «Արտաքին գործոց մինիստրն Տէքազ յայտնեց երեսփոխանական ժողովոյն մէջ, թէ Գաղղիոյ կառավարութիւնն գործակից եղաւ, և իւր գործակցութեամբն մեծ տէրութիւնքն արդէն համաձայնեցան մէջերնին և անմիջամտութեան հիմունքն գրուեցան. Մոսիւ Տէքազ յաւելուց նաև թէ 'ի մէջ յիշեալ տէրութեանց համախոհութիւն մի կայ վասն ամենայն պատահական դէպքերու ապագային մէջ։

Օսմանեան կայսերական կառավարութիւնս թէև ծանրապէս զբաղեալ է պատերազմական հոգերով, այսու ամենայնիւ վաղուցեան նոր բարեկարգութեանց խնդիրն ևս մոռցած չէ. քանզի ամսոյս 3ին 'ի Բարձրագոյն Դուռն մեծ ժողով մի եղև, ուր բաց 'ի բոլոր նախարարաց ներկայ գտնուեցան նաև բազումք 'ի գլխաւոր պաշտօնատարաց տէրութեան. Այս ժողովոյն մէջ զկնի զանազան վիճաբանութեանց և խորհրդածութեանց որոշուեցան և ընդունուեցան, կըսեն, հիմունքն Սահմանադրութեան միոյ՝ որ անյապաղ պիտի հրատարակուի, և որով օսմանեան մեծազօր տէրութեան խառնիճաղանջ ներքին ազգաց մահմետական և ոչ մահմետական զանազան ժողովրդոց վիճակն զգալի կերպիւ պիտի բարւոքի՝ հաւասարութեան և հայրենակցութեան սկզբունքն հաստատելով 'ի մէջ նոցա։

Այս առթիւ արժան կըհամարիմք հաղորդել մեր ընթերցողաց զթարգմանութիւնն հետևեալ աղերսագրոյն, զոր Պոլսոյ օսմանեան հպատակ Յոյներն՝ թուրքերէն լեզուաւ մատուցին բարձրապատիւ Մեծ—Եպարքոսին, խօսելով յանուն հաւատակից հայրենակցաց իւրոց։

Բարձրապատիւ Տէր,

Հայրենիքն, որ գթալից մայրն է ամենայն մարդոց, որք կապրին նորա քաղցր երկնից ներքև,

Հայրենիքն, որ իւր բնակչաց համար բարոյական պատուար մի է ընդդէմ թշուառ չքաւորութեան,

Հայրենիքն, որ մի ճշմարիտ բարերար է, որ կընծայէ զորդեակս իւր, և որում այս վերջինքն շնորհապարտ են վասն ազատութեան և բարօրութեան երկրին,

Այս Աստուածային Հայրենիքն անիրաւութիւն և թշնամութիւն կըտեսնէ իւր նախկին իրաւանց մէջ. ուստի բոլոր հայրենակիցք կըպարտաւորին ամեն ջանք 'ի գործ դնել 'ի պաշտպանութիւն նորին։

Մեք, որք գտանիմք ներքոյ այս արժանայարգ երկրին և հաստատուն հպատակք օսմանեան կայսերութեան, մեր բնական բաղձանքն է թափել զարիւն մեր՝ որ հայրենեաց պարտելի է՝ 'ի պաշտպանութիւն նորա ընդդէմ թշնամւոյն՝ ընկերութեամբ մեր քաջ հայրենակցաց՝ որք իրենց կեանքը ուրախութեամբ կըզոհեն Պալքաններուն լեռանց և հովիտներուն մէջ. Մեք կուզեմք պաշտպանել տէրութեան և հայրենեաց իրաւունքն ընդդէմ թշնամեաց՝ յորձա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Նոր—Նախիջևանն, որ 'ի գաղթական Հայոց Խրիմի՝ հիմնեալ է յամին 1780. ունի իւր 15.000 բնակիչ. որոց 10 հազարն աւելին հայազգի է. Քաղաքին վաճառականութիւնն, որ յոյժ կենդանի է և բարեկարգ, գտանի 'ի ձեռս Հայոց, որք կըկառավարեն զայն ըստ սահմանելոյ Ռուսական օրինաց. ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ լրագրոյն մէջ այս քաղաքին վրայօք պատմական տեղեկագիր մի հրատարակեալ տեսնելով, արժան համարեցաք հաղորդել զայն մեր յարգոյ ընթերցողաց։

Ահաւասիկ այս տեղեկագիրն.

Ձեր պատուական ՄԵՂՈՒ շաբաթաթերթը կարդացած օրէ ի վեր ցանկութիւն ունեցած էր սրտիս մէջ ձեր լրագրի միջոցաւ նկարագրել Նորնախիջևան քաղաքի դրութիւնը, թէ ուսումնարանաց, թէ եկեղեցեաց և թէ այլ հասարակական տեղեաց վերաբերութեամբ։

Նախիջևանը շինուած լինելով Դօն գետի աջակողմեան ափի մօտ, կեցած է բաւական բարձր սարի վերայ, բայց ափսոս որ քաղաքի շինուածքները սկսած չեն իջնում գետափից, որ աւելի գեղեցիկ դիրք կունենար. այլ ընդհակառակը շինած են գետափից կէս մղոն հեռաւորութեամբ դէպի հիւսիս. Քաղաքիս ծերերը կըպատմեն որ իբր թէ սկզբան երբոր Խրիմէն գաղթել են, քաղաքաշինութիւնը գետափից սկսած են եղել մեր նախնիքը, սակայն վերջը իւր աւազակներու երկիւղից ստիպուելին վեր ելանել և շինել սարի վերայ. Գետափը դրեթէ ամբողջ քաղաքի տարածութեան առջև լաւ ու յարմարաւոր նաւահանգիստներ ունի, որ բոլորն էլ Նորնախիջևանցւոյն են. Նաւահանգիստներու մէջ ամենափառաւորներն և հռչակաւորներն են եղբարց Հայրապետեանց, քաղաքագլուխ Գ. Խոճայեանցին և Ն. Զաւչուրեանցինը. իսկ մնացեալքն ևս են այլ և այլ առաջաւոր անձանց. փառաւոր են նաև եղբարց Հայրապետեանց երկու պարտէզները, մէկը պողոտայ ծառոց իսկ միւսը ծաղկանց, գտնուելով երկուքն ալ գետափի սարի վերայ անկուած. Եւ այն պատճառաւ որ կըկարծեն իբրև թէ աւազակների երկիւղներից սարի վերայ արել են իւրեանց շինութիւնները, այդ բոլորովին սխալ է և անհիմն. վասնզի ուրեմն որ կըգտնուի այժմ աւագ եկեղեցին և վաճառանոցը, այնտեղ է և քաղաքակենդրոնն և գլխաւոր հրապարակը. Նոյնպէս և միւս եկեղեցիներուն համարեա թէ միայն հեռաւորութիւնը միջակենդրոնից անտարակոյս ցոյց կըտան որ քաղաքիս հիմնարկութիւնը եղած է առանց ուշադրութիւն դարձնելու այն օգուտներուն վերայ՝ որ կրնային շատ յառաջանալ գետի մօտաւորութենէն. Վերջապէս ինչպէս էլ եղած լինի այս ամենը, սակայն Նախիջևանի դիրքը և ճարտարապետութիւնը բաւական գեղեցիկ է, մանաւանդ քաղաքային փողոցը որ Սադովին կոչուի յանուն եկեղեցւոյ սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի, և որոյ տները ամենքն էլ քարաշէն հոյակապ նոր Եւրոպական ճարտարապետութեամբ շինուած են, և մանաւանդ աւելի գեղեցիկ տպաւորութիւն է գործում մայր եկեղեցին, որոյ նման հոյակապ տաճար մերձակայ քաղաքներում չգտնուիր։

Գետափի վերայ խօսելով զանց արի յիշել դէպի հանդիպի կղզին, որը նոյնպէս Նորնախիջևանին կըպատկանի և որը 1 1/2 մղոն լայնութեամբ և 3 մղոն երկայնութեամբ կղզի մի է. Այս կղզին գարնան միջոցը այնպէս կըծածկի Դօն գետի առատութեան պատճառաւ, որ հազիւ հազ 100 սաժէն մի չափ ցամաք տեղ կըմնայ. բայց քաղաքիս համար բաւական օգտակար ամեն մեծ է. վասնզի բացի խոտից որ կազմելու կարուի և տարէն մօտ 2000 ռուբլի արդիւնք կըբերէ, նաև բաւական արձակ տեղ մի ալ Վոլգա—Դօնսկոյ շոգենաւի ընկերութեան վարձով տրուած է, որ այն ևս 2000 ռ. չափ կըբերէ. Նոյնպէս Նորնախիջևանին է Ռոստովու հանդէպ գետի ափը՝ որ բաւական ընդարձակ տեղ է և բոլորը մաս մաս բաժնուած փայտածախներու տուած է վարձեալ մեծ գնով. Եթէ այդպիսի եկամուտները հաշուելու լինենք ի միասին, քաղաքի վարձու տրուած դաշտի եկամուտներով մօտ 100.000 կամ 120.000ի կըհասնեն. Նոր քաղաքային կառավարութիւնն և մեր իրաւատուները ճշմարիտ ասել պէտք է, թէև դանդաղ, սակայն հոգւով կաշխատեն քաղաքիս բարեբաղդութեանց և լուսաւորութեանց, աչքի առաջ ունենալով միշտ մեր հասարակ ժողովրդի օգուտը և յառաջադիմութիւնը և անոնց մանկտին. որոյ ապացոյց կընամ ասել այն՝ ինչ որ արած է մինչև այժմ յորէ անտի բացման նոր կառավարութեան։

1. Իշխանաւորների շնորհն էր որ ունեցանք ճեմելիք, որ դոնէ օրուան աշխատանքից զկնի կրնայ ամենայն մարդ երթալ քանի մի ուրախ ժամանակ անցնել և զբօսնիլ. 2. Փողոցները քարայատակ անելու խնդիրը, որ սկսել է իրա գործադրուիլ. 3. Դէպի գետը իջնելու քարէ ճա-

կեցոց 'ի վերայ կրաւանց զինու զօրութեամբ ։
Աղաչանքն զաւակաց՝ որք կամին զոհել ըղձեանս իւրեանց վասն ազատութեան և բարօրութեան սիրելի հայրենեաց իւրոց, այս աղաչանքն կլսեմք, բարձրացեալ եմք թէ պիտի ընդունելի [illegible] 'ի բարեհնարհ և թագաւորէ [illegible] մերմէ, որ պիտի [illegible] 'ի պատուոյ մեր, որ ամբար[illegible] է մեր այսօր առջև ։ Եթէ 'ի ձեռս [illegible] զայս պատիւն, պիտի պատ[illegible] մի առնի թէ [illegible] որ [illegible] ամեն [illegible] մէջ ըն[illegible] խնդրոյ, մի [illegible] է մեր թշնամեաց. [illegible] ամեն հոգւոյ օսմանեան զաւակներին մարմին մի [illegible] մի կըկազմեն բարեկամութեամբ [illegible]. առաջ կուգեմք 'ի գործ դնել ամենայն ջանս մեր անհետ ընելու համար [illegible], որ բարբարոսին [illegible] է ։
Հնազանդութիւնք ձեր [illegible] և արդ արամէր [illegible] թէ [illegible] ղեկավարութեան, և [illegible] պահպանութեան 'ի վերայ սահմանադրութեան. Ձեր բարձրութիւնն հաճեսցի զինուորել զմեզ որպէս և արժան համարեսցի ։ Զայս աղերսագիր մեր յանձնելով օսմանեան հզօրագոյն Ցոհնաց կըմատուցանեմք

ցանկեմք — Ձերում բարձրութեան,
որոյ եմք — ամենախոնարհ և
անձնանուէր ծառայք ։

ՃԷՐԻՏԷ—ԱՍԻՖԷՐԻՒ թուրքերէն թերթն որ պատերազմի պաշտօնաթերթ օրագիրն է, զինի հրատարակելոյ զայս աղերսագիրն մի քանի խօսք կըյաւելու վասն Ցոհնաց ազգին, որոյ կայսերական կառավարութեան համար ունեցած անձնանուէր հաւատարմութիւնը կըգովէ ։

Կ. Պօլսոյ ՓՈՒՆՋ լրագրոյն անցեալ 3 թուոյն մէջ հետևեալը կընթեռնումք.
«Երէկ առաջին լրագրաց ամաց մէջ հրատարակեալ տեսանք՝ մեր ազգային ատենից կողմանէ զինուորական պաշտօնատան տրուած աղերսագրի մը պատճէնը, որով խնդրեր են որ իրենցմէ ալ կամաւոր զինուորագրութիւն ընդունի ։ Բայց տեսնելով, որ զինուորական պաշտօնական կողմանէ մեր ազգայնոց այս անձնանուիրական փափաքանաց համար շնորհակալութիւն յայտնուելէ յետոյ, պատասխան տրուեր է թէ երկրին օրէնքը չներեր քրիստոնէից ձեռքը զէնք տալ. իսկ եթէ կուզէին կրնան բա-

նակներն երթալ և փոխադրութեան (նաղլիէ) եւայլ այսպիսի ծառայութիւններ ընել»։
—Մէնթէշէի սանճաքէն բաղմաթիւ գիւղականաց փախչելով, օսմանեան զօրաբանակին ծառայութեանց մէջ մտնել [illegible] զինուոր, մեր [illegible] կաւաւոր [illegible] փոխն հետևողով Մեծ—Եպարքոսին [illegible] յօրմէ հրամանաւ պատասխանեն ընկալաւ ։
«[illegible] Եէջ»,
«Ի պատասխանի [illegible] թէ [illegible] մանաւանդ [illegible] և միանգամ [illegible] հաւատարիմ [illegible] լինելով, ձեր [illegible] ընդունել [illegible] որպէս և [illegible] կանոն իւրեւ կամաւոր զինուորս ։
«[illegible]) ՄԷՋԼԻՍԷ [illegible]
Ինչպէս [illegible] այս [illegible] ՓՈՒՆՋ [illegible] մէջ [illegible] մի [illegible] ։
—Ի Կ. Պօլսոյ ամսոյ 5ին յաւակնեալ [illegible]գիր մի հետևեալը կըծանուցանէ ։
Օսմանեան հինգ զօրագունդք միայն անցան յարձակելով Ճնան Սերվիացւոց հողը Պէկլրաճըքէն, Նիշէն, Ծաղքէօյին, Վիտինէն և Գալիճա—Կլաֆդէն։ Այս յարձակումը տեսնելով, Սերվիոյ կառավարութիւնը արդէն գիտացան որ զինադադարում մի խնդրէ Բ. Դռնէն ։
—Բարձրագոյն Դուռն պաշտօնական ազդարարութեամբ մի կըծանուցանէ թէ աչքոնթեան ներքին և արտաքին պարտուց տոկոսեաց վճարումը դարձեալ պիտի երկարաձգուի 'ի պատճառս ներկայ պատերազմական պարագայից ։ որոց վերջանալէ ետև յիշեալ վճարումն կանոնաւորապէս 'ի գործ պիտի դրուի օսմանեան Պանքային միջոցաւ, համեմատ կարգադրութեանց՝ որոշելոց համաձայնութեամբ նոյն կայսերական Պանքային ։
—Ի նոյասա արտաքոյ կարգի ծախուց պատերազմին՝ բաղմաթիւ հանգանակութիւնք բացուեցան 'ի Կ. Պօլիս և նախարարաց ու գլխաւոր պաշտօնէից մէջ ժողովեալ դրամոց գումարըն մինչև ցայսօր 7 հազար լիրայի չափ է։ իսկ օգոս. Սուլթանն և Վալիտէ Սուլթանն ստորագրեցին, առաջինն՝ վասն 15.000 և երկրորդն վասն 5000 լիրայից ։
Կ. Պօլսոյ սեղանաւորաց և գլխաւոր վաճառականաց մէջ ևս հանգանակութեանց ցուցակներ բացուեցան և կըլսեմք թէ 'ի Ցոյն սեղնաւորաց Խրիստաքի էֆէնտին 2000 և Քիր Զրիֆին 1000 լիրա գրուեր են։ Դարձեալ կըլսեմք թէ 'ի Հայ գլխաւոր վաճառականաց նոյն մայրաքաղաքին՝ Մեծ. Օղնորքըլեան և Հարէն էֆէնտիներն 500 լիրա գրուեր են ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Եկեղեցական ազգային Քաղաքական ժողով նաշանակաբանական քննիչ նոր յանձնաժողով կազմեց, որ բաղկացեալ է 'ի յետագայ մեծ. անձանց՝ որք են Ցարութիւն Մերեմէճեան, Կ. Ս[illegible]իւթիւճեան, Մինաս Գարամանեան, Նշան Գազազեան և Յօհաննէս Կոճիկեան։ Այս յանձնաժողովոյն պաշտօնն պիտի լինի քննել [illegible] գերա քննական գործողութեանց՝ կատարելը 'ի Կ. Պօլիս և 'ի գաւառս ։
Զինուոր երեսփոխանական ընտրութեան [illegible], զոր նախորդ [illegible] քննիչ յանձնաժողովը օրինաւոր գտեալ էր, վերստին քննութեան ենթարկուեր է ըստ որոշման Քաղաքական պատկանելի ժողովոյն. որ վերջիշեալ նորընտիր յանձնաժողովոյն ուշադիր քննութեամբ յանձներ է զայն ։
Զկրցինք տակաւին հասկնալ, կըսէ ՀԱՅՐԵՆԻ լրագիրն, թէ Քաղաքական ժողովը այն անեղ կարգին մէջ օրինաց հակառակ ինչ տրամադրութիւն գտած է, որ պարտաւորեր է կրկին քննութեան յանձնել զայն ։
—Յազգային լրագրաց Կ. Պօլսոյ իմանամք թէ Գաղղիոյ դեսպան վսեմ. մօսիւ տը Պուրկուան կամն անցեալ ամսոյ 24ին բարեհաճեալ է փոխադարձ այցելութեան երթալ ամենապատիւ տէր Ներսէս Պատրիարք Հօր. բայց Ն. Սրբազնութիւնն 'ի Պատրիարքարանն չգտնուելով, դերա. տէր Մկրեան փոխանորդ Հայրն փութացաւ պարտուպատշաճ յարգանօք ընդունել զներկայացուցիչն Գաղղիոյ Հասարակապետութեան։ Մեկնելու ժամանակը Ն. Վսեմութիւնն (անշուշտ հիւանդ էր) 'ի մայր եկեղեցին եւ մտեալ է՝ զայն տեսնելու համար ։
—Դարձեալ կիմանամք թէ Պարսից դեսպան 'ի Կ. Պօլիս, վսե. Մօհսին խանն անցեալ ամսոյ 19ին բարեհաճեր է յազգային Պատրիարքարանն երթալ այցելութիւն ամենա. սրբազան Պատ-

---

նապարհը որ անցեալ տարի վերջացուցին ։ 4. Տըներուն վերայ համար գորնելը և փողոցներուն անուններ նշանակելը ։ 5. Եւ որ առաւելն է, քաղաքական հաշուով կառուցանելու մեր գաւառական Ռէալնի ուսումնարանի խնդիրը, որ նախիջևանի յառաջադիմութեան համար ամենահրաժեշտ միջոցներից մինն է, և որը յառաջակայ Սեպտեմբերին անպատճառ պիտի բացուի առայժմ երեք դասատունով։ Զարմանք է մտանալ նաև որ այս ամեն բաների մեծագործունէութեամբ իւրեւ քաղաքագլուխ առաջ տանող և օգնող եղած է մեծ. Գէորգ աղա Խաճայեան, որ ամեն օգտակար ձեռնարկութեանց օգնած է իւր առատաձեռն բնաւորութեամբը։ Օրինակ կարող եմ բերել այս երկուսը. առաջինը՝ ճեմելիքին, որ հանգանակութեամբ շինուեցաւ, 500 ռուբլի նուիրեց, և երկրորդը՝ տեղւոյս հասարակական մատենադարանին 100 ռուբլի ընծայեց, որոյ օրինակին հետևելով միւս անդամներն անցեալ մատենադարանին երկրորդ տարեդարձին մօտ 400 ռուբլի դրուեցան, որով մատենադարանը մէկէն ի մէկ հարստացաւ 300 հատոր ընտիր գրքերով, և այդ 300 հատոր գրեանքովը նա կարողացաւ բաւականին հարուստ մատենադարան լինել և իւր անդամոց հոգեկան ցանկութիւնները կատարելու կարող։ Մատենադարանին վերայ խօսելով արժան կը համարեմ հաղորդելու ձեր ընթերցողաց նաև հետևեալը։ Մատենադարանը ունէր անցեալ 1875 ամին 120 անդամ տարեկան վճարողներ, որոնցմէ մուտք եղած է 500 ռուբլի, 100 ռուբլի ալ օժանդակութիւն անդամներէն և 150 ռ. ալ բարեգործական ընկերութենէն տասնհինգ երբև խորհրդարանին վարձ, կանէ ընդ ամենն 1150 ռուբլի ։ Իսկ ծախք եղած է զանազան Թուրքերէն և Հայերէն գրեանց գնելու մօտ 600 ռուբլի, լրագրաց և օրագրաց, նոյնպէս և տան վարձի, պահարանների, լուսաւորութեան, վառելափ. կազմելոյ եւայլ մանրածախք եղած է ընդամենայն 1165 ռուբլի, ուրեմն ծախք եղած է աւելի 15 ռուբլի ։ Ուստի կրնանք եզրափակել, որ մեր այս հասարակաշահ գործին վերայ չպէտք է այն աչքով նայենք, որ նա արդէն յառաջ գնացած է և բաւականին հաստատուած է. դեռ մեր Մատենադարանը շատ աղքատ է եթէ առանձին առանձին առնենք նորա ամեն բաժանմունքները, քան Մատենադարանի ցուցակին. օրինակի համար բնական գիտութեան վերաբերեալ մասը շատ աղքատ է, նոյնպէս և Մանկական Մատենադարանը որ իմ կարծիքով ամենէն առաւել հարկաւոր մասն է, մանաւանդ և այն այս տարի որ յառաջիկայ Սեպտեմբերին Ռէալնի ուսումնարան բացուելով դպրոցի հարկաւորութիւն մի է։ Մենք խորհուրդ կտայինք իւրաքանչիւր քաղաքացւոյ չմոռնալ իւր 5 ռուբլի փոքր նուիրելու Մատենադարանին, որ ամենաչնչին գումար մի է, մանաւանդ կարողութիւն ունեցող անձի մը համար. սակայն հասարակական Մատենադարանը եթէ 120 անդամի տեղ 200 անդամ ունենար, այն ժամանակ նորա 40 անդամի փողը եթէ վճարվելու լինի Մանկական Մատենադարան կազմելու, բաւականին լաւ Մատենադարան կը կազմէր, այն ինչ մնացեալ 40 անդամոց բաժանորդագինը կարելի է դնել Մատենադարանի համար բնական պատմութեան բաժանմունքը հարստացնելու ամենաընտիր գրեանք ։
Առայժմ այսքան։ Ի. ԽՍՐԱԽԱՆԵԱՆՑ

Նամակ ծերունի Գաբրիէլ Պատկանեան սքանչելւոյն առ մեծ. Այվազովսքեան եղբարս 'ի Պոլիս։
1 Դեկտեմբեր 1875. Ս. Բ. Պուրգ

Մեծապատիւ Հանճարեղ Հայկազնէից պարծանաց ազնուաստղեանց Այվազովսքեան ժառանգորդաց՝ Գէորգ էֆէնտւոյդ, Վ[illegible] էֆէնտւոյդ և Յովսէփ էֆէնտւոյդ, բարեհամբոյր արանց երևելեաց 'ի Տէր Յիսուս խնդալ։
Անպատում ուրախութեամբ հոգւոյ ընթերցայ 'ի նամակի թղթակցի իմոյ և 'ի Մասիս լրագրի, զի երիս եղբարքդ, բարեպաշտութեամբ հոգւոյ զնդարեալք անմրուր և առողջ զաւինքդ փոքր հօտին Գրիգորի Լուսաւորչին՝ մտեալ էք վերստին 'ի մայրական ծոց ամբիծ հարսին Քրիստոսի, Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ, և այսօր Ս. Էջմիածին կատարէ զտօնս զայս ազգասիրութեան ձերոյ։ Վասն որոյ և ես, որ երբեմն էի հովիւ ընդ գաւազանաւ հովուապետին մերոյ, ուրախակից լեալ մօր մերում, ողջունեմ զձեզ ընդ առաջ և 'ի հեռուստ ասեմ՝ խաղաղ ծաղիկս կարկաչեմ։ Օրհնեալ լիցի գալուստ ձեր և շնորհաւոր եղիցի մուտ ձեր վերստին 'ի փարախ Ս. Թադէոսի Տեառն եղբօր, ոչ որպէս գառանց Յիսուսի՝ զոր ասաց թէ են այլ ևս ոչխարք իմ, որք ոչ են յայսմ գաւթէ, այլ որպէս գառանց 'ի նոյն հօտէ, 'ի վայրի դալարւոջ բնակելոց և առ ջուր հանգստեան մնացելոց։ Մայրն մեր Ս. Էջմիածին սիրով և գորովանօք բացեալ զձեզ զգիրկս ծոց իւր՝ չունի ինչ ասել թէ գտի զոչխարս իմ կորուսեալ, և ոչ Հայրն մեր ունի ասել թէ. Որդի իմ լեռոյք ընդ իս, զի որդիքս այսոքիկ կորուսեալ էին և գտան. զի դուք ոչ կորուսեալ էիք, զի հանապազ կայիք յանդիման աչաց համազգեաց ձերոց. ոչ խոտորեալ էիք յուղիղ շաւղաց և ոչ մոլորեալ յանապատի. այլ միայն ուղևորեալ էիք 'ի պանդխտութիւն. և սէր ազգի, սէր հայրենեաց, սէր կրօնակցաց միշտ որպէս անշէջ հուր վառէր 'ի սիրտս ձեր, և հրաւիրէր զձեզ 'ի հայրենի աւանդս և 'ի բնիկ ծոց սիրելեաց. որպէս և գուշակաբար իբրու զձեզ գրեալ եմ և երգեալ 'ի չքնաղ խմբի Անուշաւանայ. Էջ 4։

«Ոչ համազամ խորտիկներն արքայական սեղանոյ,
«Ոչ օշարակք են նմա քաղցր, և ոչ բաժակ ինչ գինւոյ.
«Հայաստանի Թոնրի հացը, խորոված անձուկը,
«Չէր կարենում մոռքէն հանել այն սարաքաղ որբուկը՝

«Դրան էր նորա այսպիսի կեանքն, օրն արեւն սևորված.
«Քաղցած ծարաւ մաչ էր գալիս, քաղաքի մէջ մոլորված.
«Մոռանում էր թէ Նինուասայ ամենաճոխ խոհանոց
«Բաց ունէր միշտ նորա հանդէպ իւրեան առատ դուռն և ծոց»

Քաջ գիտեմ, զի յայնմ եկեղեցւոջ յորում դուք կայիք, ամենայն ինչ էր չքեղ և չքնաղ, այլ չունէր զայն պարզութիւն՝ որ սեպհական էր առաքելական Եկեղեցւոյն. կարգապահութիւնքն արտաքուստ յղկեալ և արծնեալ, այլ չունէին զայն անբծութիւն՝ որ [illegible]

բարքին, որոյ հետ կէս ժամու չափ սիրալիր տեսակցութիւն բրեր է ։

—Մեր նախընթաց թուով ծանուցինք թէ Ջիփնիքեան Յակոբոս, որ բանտարկեալ էր Կ. Պոլսոյ ազգային հիւանդանոցին մէջ, կենդանի էր որ թէ [illegible] 'ի Կեսարիոյ [illegible] 'ի Կիլիկիոյ և անդ մինչ [illegible] ։ Բայց [illegible] Գաւառին [illegible] կրկին [illegible] փոխադրել 'ի հիւանդանոցն ։

—Կ. Պոլսոյ ազգային երեսփոխանական ժողովոյն Յունիսի 18 նիստին մէջ, քանի մը [illegible] ժողովոյն [illegible] ընտրուեցան, որք յետաձգուած 14 [illegible] են ։

[illegible] Ս[illegible]եան, տէր [illegible], Տ. Յովհաննէս [illegible] Մ[illegible]եան, Տ. [illegible] Արմունի, տէր [illegible] Տ. Խաչատուր [illegible], Տ. [illegible], Տ. Գաբրիէլ [illegible], Տ. Գէոր[illegible] Գալուստեան, Տ. Արիստակէս Գարակէօզեան, Տ. Միքայէլ Պալըգճեան?, տէր Զաքարիա [illegible], Տ. Եղիազար [illegible] և Տ. Գրիգոր Գալըպճեան ։

—Հանրութեան առջև կրնանք ըսել թէ Բաբերդցին Դրան գաւառական կարծեց պաշտօնատան [illegible] (միւլթեզար) վսեմ. Վաչան Էֆէնտին Մեծիպէկ կարգին երկրորդ աստիճանի պաշտօնեայ յօղուո Սուլթանէն ։

—Ընդասա. Սուլթանն հաճեցաւ մարդասիրաբար վերահաստատել յաստի Հրամանագրով զգիտաւոն և զպաշտօնն կայսերական լուսանկարչի, զոր Նախորդն իւր շնորհեալ էր հայազգին Աբդուլլահեան մեծա. եղբարց որ 'ի Կ. Պոլիս ։

—Մեր նախընթաց թուով ՀԱՅՐԵՆԻՔ լրագրին քաղելով, գրած էինք Թէ վսեմ. Համամճեան Սարգիս Էֆէնտին 'ի փորձի գնաց ։ Սակայն սոյն աղբիւր մի կիմանամք, թէ Նորին վսեմութիւնն թէև 'ի սկզբան ոյժ[illegible] հանդարտութիւն մի ընկալաւ գիտուտութիւն անկ եղեր, բայց յետոյ 'ի գործ չէ մտեր դոյն

Զմիւռնոյ ԱՆԱՐՍԻԱԼ անուն ֆրանսիական լրագիրն իւր թուոյն մէջ որ 'ի 3—15 ամսոյս,

---

[illegible] եր տանն Աստուծոյ. քահանայքն և պաշտօնեայք խնամողք և [illegible], այլ ոչ ունէին զայն միաբանութիւն աղանդոյ, որ ցուցանէ զեղբայրութիւն Յիսուսի ։ Թէպէտև պատիւ զոր ունէիք անդ, համար էր պատւոյ որդւոյ Թագաւորի, սակայն 'ի սրտի իւրեանց համարէին զձեզ ձկունս անկեալս յուռկանս Պետրոսի, և հայէին 'ի ձեզ որպէս յեկամուտս, մինչ դուք հարազատ որդիք Գրիգորի ժառանգք էք նորա և ժառանգակիցք, ուր մին մի աղեսան և քարոզ հայաստանեայց եկեղեցւոյ ։ Գրեցի սակ. «Զմի խնդրեցի 'ի Տեառնէ, և զայն աղաչեմ, բնակել ինձ 'ի տան Տեառն զամենայն աւուրս կենաց, տեսանել զվայելչութիւն, և հրաման տալ 'ի տաճարի նորա»։ Իսկ այս ամենայն ժառանգութիւն Հայրենի է ձեզ, սա ոչ անդ. ուր դուք ինքնին ճանաչէիք զձեր պանդխտութիւն. կանուխ ուրախ եմ և ուրախակից ծնողին մերում Ս. Էջմիածնի, Լուսակից զուարճութեան ապրակցաց մ[illegible] բոց, որք հրաշալի տեսիլ զի Արքունի Լուսանկարիչք դառնայք 'ի Լուսանկար Տաճար ազգային երկնից, Օրհնութիւն կարգան որդւոյ Թագաւորի, Ավետարան երգեն և ասեն. Օրհնեալ եկեալդ յանուն Տեառն ։

Քաջայոյս եմ, զի որպէս պատմեալ եմ 'ի վարս Ներսէսի Հայրապետին մերոյ, Նախախնամութիւնն արժանի արարեր զնա տեսանել զդիմութիւն բազմաց Սիմէոնի կաթողիկոսի և Յակոբայ Նալեան պատրիարքի և Յովսէփայ Արքեպիսկոպոսի Արղութեան, որք զգացին զերկ ակն ունէին թէ Դարձցի Մխիթարեան միաբանութիւնն ընդ իւր մայրն վերստին 'ի փարախ Լուսաւորչի զՀարազատ ծնունդս նորա։ Նորա սիրելով զաշխարհ՝ յամէն, յամպոտէն և անապատն. դուք կանխեցիք ընդ առաւօտն, զոյգէ և նոքա ժամանեցեն 'ի մետասաներորդ և մետասաներորդ ժամուն. վարձատրիչն 'ի կամս իւր է պատրաստ արարեալ զանօրինութիւն վարձուց. մեք տեսեալ մերովք աչօք զմուտ ձեր 'ի լոյս եկեղեցի ձեր և մեր, ասեմք. Ուրախութիւն է օրս, քանզի միօրինակ զուարճացեալ ցնծան և եկեղեցին և [illegible] նորա Թադէոս և Գրիգոր, և միաբերան աղաչեն զՏէր, զգործս ձեռաց ձերոց ուղիղ առնել և զգործս ձեռաց ձերոց յաջողել ։ Ընկալարուք, Մեծապատիւ Տեարք, զՀամբոյր իմ ձեռնտուոյս, զոր ողջունեալ եմ Հօգևոր Հովւին Ձեր՝ իմաստութեամբ և խոհականութեամբ ընտրելոյն 'ի ձէնջ, քահանայական սրբազան կարգաւ պատուելոյն և քրիստոնէական խաչիւ պսակելոյն՝ Տ. Յովհաննիսի Մկրեան, Պատրիարքական փոխանորդի, 'ի դիմաց իմոց հաւատացեալ Ձեզ 'ի նշան իմոյ խնդակցութեան՝ խնդակցութեան լրութեան Ազգիս, Հայրենեաց և Եկեղեցւոյ և մերոյ 'ի հաւատարիմ պաշտօնէից նորա՝ Ս. Պատրիարքին Ներսէսի, յաւուր որոյ կատարեցաւ այդ եր ազգասիրական սխրագործութիւն ։

Ձերոց ամենայն յառաջադիմութեանց փափագող,

ԾԵՐՈՒՆԻ ԳԱԲՐԻԷԼ ՊԱՑԿԱՆԵԱՆ

կըրէ թէ «Բէգ-Էրպարիկէն հասեալ նամակներն կըծանուցանեն թէ Ռուսաց կառավարութիւնն վճռեց զտարադրութիւնն 'ի Սիպէրիա, Հայոց Պատրիարքին Էջմիածնի ։ Այս վճիռն իմացուցեալ, բազում Հայ զօրականք և պաշտօնեայք՝ որք 'ի ծառայութեան դասնին Ռուսաց զօրքերանակին մէջ, հրաժարեցան ։ Սակայն եւս քէն հասեալ նամակներն կըծանուցանեն, կըսէ, թէ Ռուսաց կառավարութիւնն յետս առեց զվճիռն տարադրութեան, որոյ պատճառ Պատրիարքին Ռուսիոյ [illegible] [illegible] ռուսաց միայն մէջ պիտի [illegible]»։

Այս անհաւանական լուրն զոր կ. Պոլսոյ [illegible] լրագիրներ առին եւ հրատարակեցին եւ քանի մը [illegible] ։ [illegible] Ռուսիոյ [illegible] Եկեղեցւոյ [illegible] թէ [illegible] 'ի Ս. Էջմիածնէ, [illegible] մի [illegible] ։ Միևնոյն ամսաթուով, [illegible] 'ի Կ. Պոլիս եւս նամակ ընդունուեր է յէջմիածնէ, որ այսօրինակ լուր մի չծանուցաներ ամենևին ։

—Ռուսիոյ ազգայիններէն անուանի ազգասէր Սանասարեանց էֆէնտին այս անգամ Պատրիարքական գերապ. փոխանորդ Հօր միջնորդութեամբ 1000 րուպլի նուէր է վանից Սանդխտեան վարժարանին, այն պայմանաւ որ յիշեալ գումարով կազմուած գնուի և հաստատուն Սանդխտեան վարժարանին գործածուի ։

Նոյնպէս վերենա բժշկական արհեստին պատարագ Հայազգի ...., մի իր ուսման ընթացքն աւարտելու համար փոխ 2000 րուպլի խնդրած ըլլալով յիշեալ Պ. Սանասարեանցէն, սոյն ազգասէր անձը խնդրուած 2000 րուպլին նուիրէ նորին, ուսանողին կարմանէ տրուած մուրհակը մեր Պատրիարքարանը նուիրէ է, որպէսզի երկու տարի վերջը սոյն գումարը յիշեալ հայազգի ուսանողէն առնուելով (որ հաճի Մագար տղայն որդին է) ազգային հիւանդանոցին յանձնուի ։ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

—Ի Թիֆլիզէ գրեալ նամակէ մի հանեալ թերթի կը քաղենք զհետեւեալն ։

«Նոյնպէս և ընթերցողք անշուշտ 'ի լրագրաց քաջ դիտեն, 'ի լրանալ չորեքտասնից ժամանակի մեծամեծ հանգուցելոյ Ներսիսեան դպրոցին,

---

Պէնտալօնեան Պատրիարքարանի պատասխանն :

Կ. Պոլիս, 13/25 Յունիսի 1876

Գերապատիւ Տէր,

Դեկտեմբեր 1, 1875 թուականաւ գրած և 'ի ձեռն մեծապ. տէր Յովհաննէս Մկրեանի Պատրիարքական փոխանորդի առ մեզ ղրկեալ Հայրենասիրական թղթոյդ պատասխանը յանձնեցինք մինչև ցարդ ուշացնելնիս համար մեր ներողութիւնը խնդրելով կըփութամք մեր խորին և անկեղծ շնորհակալութիւններն մատուցանել Ձեզ, որ հայրական սրտի զգացմամբք ըլլալ կուզայք օրհնել մեր վերադարձն 'ի ծոց Մայրական եկեղեցւոյ Հայաստանեայց ։

Վերոյիշեալ մեր 'ի տուն Հայրենի ; բնական և անխուսափելի պարտք մի էր, որ վաղուց կատարեալ ըլլար, զի մենք 'ի վաղուց գիտէինք թէ Հայ կաթոլիկներուն 'ի Մայրական եկեղեցւոյ անջատումն էական պատճառ մի չէ ունեցած, բայց եթէ մեր հայրենի կաթոլիկ ներքին զօրութիւնք և Հռովմայ քարոզչաց 'ի յաջողելու ունեցած անգթական ջանքն ։

Այս ճշմարտութեան լաւ ծանօթ ըլլալով առանց յապաղելու ձեռնարկեցինք, և յայտ ու բոլոր եմք ընդ այն, կըմնայ հիմա որ մեր ընթացքը իրաւացի ըլլար մեր կաթոլիկ եղբարց, որոց կաթոլիկութեան, հայութեան և ներքին համակրութեան անկեղծ[illegible] գերեզմանը եղիցի, երկրպագութիւն մի է, որ փրկութեան համար նախատեսաւոր աղաղակ մի յորժ չկայ։ Սակայն քաղցր է մեզ յուսալ թէ հրաւէր այս ցաւալի վիճակին առջև մեր համազգի եղբայրներն ազգասիրութեան ճշմարիտ փորձ մը տան, և իրենց գլխաւոր ուժանքը՝ այսինքն հայրենի իրաւանց ամբողջութիւնը փոխանակ ծառայելու պահանջելու դառն վերադարձին մեզի պէս իրենց բնիկ հայրենեաց տունը. ուր միայն կրնան տէր և ժառանգ ըլլալ համօրէն ազգային իրաւանց ։ Նա սակայն զիարդ կըդանդաղին մեր եղբայրներն այս միութիւնը գործելու, քանի որ կրնեն, մենք ալ ազգային իրաւանց և յառաջդիմութեան նախանձախնդիր ենք. արդեօք

ընտրեցան 'ի 16 Մայիսի Նոր հոգաբարձուք 12, որք են պատուականք, խաղաղասէրք, ուսումնասէրք և ցանկացողք յառաջադիմութեան ազգին. յուսալի է թէ և ոգին կուսակցութեան մի դժբաղդ առաջ յուղէր ցարդ զհաստատութիւն, ողորմութեամբն Աստուծոյ տայ այսուհետև փչի 'ի մէջէ ժողովրդեան մերոյ»։

Անուանք նորընտիր ատենից ցուցակին՝ ըստ կարգի առաւելութեան քուէից նոցա ։

Ինծայրդ տեարք.

Յարութիւն Շերմազանեանց, Արտեմ Յովհաննիսեանց, Գէորգ Եսայեանց, Խաչիկ Փօղոսեանց, Մարկոս Պօղոսեանց, Գէորգ Քաւշչեանց, Միքայէլ Գալուստեանց, Փօղոս [illegible], Սարգիս Մելիք-Մեհրապեանց, Խաչատուր Կարապետեանց, Գէորգ Աբիւեան, Գասպար [illegible]։

Կ. Պոլսոյ հայկական երևելի տիկնայք մարդասիրական ձեռնարկ մի կատարեցին այլ ջերմեռանդ, որոց նպատակն է թշուառաց օժանդակել պատերազմին ծանր զօրքերանակին վիրաւորելոց օգնութեան հասանել նոցա դարմանիւ հարկ եղած նիւթերն պատրաստելով և նուիրելով։

Այս մարդասիրական և միանգամայն հայրենասիրական ձեռնարկին, որ պատիւ կընէ ազգային գեղեցիկ սեռին մեծ զգացմանցը, բաղկացեալ է այժմ 'ի հետևեալ տիկնայց, ըստ ՄԱՍԻՍ լրագրոյն.

Տիկին Նուբեան,	տիկին Ս. փաշա,
» Ս. Ալաբէգեան	» Թ. Սանասարեան
տիկնայք Մատթէոս	» Ալլահվէրտի
» Կիւմիւշկերտանեան	» Զ. Էլմասեան
տիկին Յոհ. Պէյ Մուրատ	» Եուսուֆեան
» Էլմաս Զայեան	» Էսայեան
» Գազազեան	» Մերեմդշալի
» Յ. Սագըզ	» Կ. Շահպազ
» Օտեան	» Կոստան փաշա
տիկին Ս. Ապրօ	» Սէրվիչէն
» Նորատունկեան	» Թընկըր
» Ռ. Ճէզմիճիպաշեան	» Սինապեան
» Յ. Ցամքաւեան	» Խորասանճեան
» Վ. Վահան	» Ռուսինեան

—Զմիւռնոյ ազգային երևելի տիկնայք եւս, որոց մարդասիրական բարեկամ զգացմունքն

չեն տեսներ որ միութիւնը զօրութիւն է, և բաժանումը ազգին մահ ։ Միթէ չեն տեսներ որ աշխարհ ամենայն իր ցեղը, իր ազգը, իր ընտանիքը կըփնտռէ. ամենայն ազգ իւր համազգի եղբայրները 'ի մի դրօշ և 'ի մի խումբ կըհրաւիրէ ։ Միթէ այս չէ եւրոպական արդի քաղաքականութեան ընթացքը ։

Անհերքելի ճշմարտութիւն մի է, որ ազգի մը ազգային և բարօրութեան առաջին պայմանը միութիւնն է. ուստի եթէ մեր համազգի եղբայրներն ալ իրօք ազգային յառաջադիմութեան, բարօրութեան և իրաւանց պաշտպանութեանը նախանձախնդիր են, պէտք է չիչին նշանաւորութիւններն աղաւաղմութեամբ 'ի բաց թօթափին, և գիւցազնաբար վերջ մը տան այս ցաւալի վիճակին, որ երթալով կըխանգարանին և աշխարհիս առջև դայթակղութեան պատճառ կըլլայ. վերջ մը տան անձնական կռից և շահուն, որ միշտ 'ի վնաս եղած են ազգ. վերջ մը այն անհեթեթ պահանջմանց՝ որոց նպատակն է կարծես դնուած եկեղեցւոյ մէջ նոր անկախ եկեղեցի մը, և դնուած ազգին մէջ նոր անկախ ազգ մը կազմել. երևոյթ մը որ աշխարհիս ոչ մէկ կողմը տեսնուած չէ ։

Ուստի այս անդրդուելի և անհերքելի դաղափարներս առաջ եկած միայն և խախուտ կացութեանը հրաժեշտ մը տալու են իսպառ, և յետոյ, եթէ կուզեն ըստ ամենայնի դարուս լուսաւորութեանը ընթացակից ըլլալ, պէտք է իրենց աչխատանքն ու ճիգը դէպ 'ի այն կողմն ուղղեն, որ թէ հայրենասիրութեան թէ ուղիղ քանի և թէ բնական օրինաց հետ կըհամաձայնի ։

Ձեր լուսանկար պատկերն և Անուշաւանայ վիպակ յօրինած գեղեցիկ և ազգային դիւցազներգութիւնը մեծաւ ուրախութեամբ ընդունելով, շնորհակալ ենք որ Ձեր անկեղծ և յարգի բարեկամութեանը կենդանի փորձը յայտ եւս ցուցնելու բարեհաճեցայք. երախտապէտ եմք ընդ այն, և փոխան այնոցիկ մեր սրտագրաւ և ջերմ համբոյրներն կըմատուցանեմք Ձեզ իբր առհաւատչեայ որդիական անկեղծ զգացմանց և համակրութեան ։ ԱՊՏՈՒԼԼԱՀԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

նուաղագոյն չեն 'ի տիկնայն Կ. Պոլսոյ, բարենախանձ ոգւով շարժեալ 'ի գեղեցիկ օրինակէ նոցա և 'ի մարդասիրական յատուկ զգացմանց իւրոց, Նմանօրինակ հայրենասիրական մասնաժողով մի կազմեցին մէջերնին կոյսերս. զօրաբանակին վիրաւորելոց դարմանին վերաբերեալ նիւթերն պատրաստելու և մեր վսեմ. կառավարին ձեռօք 'ի Կ. Պոլիս յուղարկելու համար.

Ահաւասիկ այս մասնաժողովոյն անդամուհեաց անուանքը, որք առայժմ 14 հոգի են,

Տիկին Կ. Պալըօղեան	Տիկին Մ. Պալըօղեան
» Եսայեան	» Մ. Գայսէրլեան
» Գ. Ճշմարտախօսեան	» Թ. Սվազլըեան
» Խաչա. Մ. Էքիզեան	» Գ. Էսմասեան
» Գէորգ Սալթըքեան	» Կա. Յակոբեան
Տիկին մայր Գ. Խումարեան	» Ս. Տէտէեան
» Ղ. Գ. Պալդազարեան	» Կ. Սէրճօեան.

Ահաւասիկ պատրաստուելու վիրաբուժական նիւթոց ցուցակն, զոր Կ. Պոլսոյ մեծա. տօքթոր Խորասանճեան Հայ բժիշկն 'ի գիտութիւն բարեգործութեան հայրենասէր տիկնայց՝ հրատարակել տուած է ՄԱՅԻՍ լրագրոյն մէջ.

Հին կամ Նոր լուացուած քթան կամ բամպակ կտաւէ շինուած ծուտ (թիֆթիկ). Կոխան (քօմբրէս), այսինքն վէրքի վրայ կոխելու քառակուսի բարձիկ՝ 70 սանթիմէթր երկայնութեամբ և 50 սանթիմէթր լայնութեամբ, և կամ 50 սանթիմէթր երկայնութեամբ և 40 սանթիմէթր լայնութեամբ և կամ 30 սանթիմէթր երկայնութեամբ և 20 լայնութեամբ. Այս բարձիկներս խիտ բամպակէ կամ քթան կտաւէ և կամ ֆանէլայէ պէտք է շինուին.

Երիզ (պանտաժ), այսինքն վէրքի կապեր, որոնք նմանապէս բամպակէ կամ քթան կտաւէ և կամ ֆանէլայէ պէտք է ըլլան. Այս կապերը 4էն 6 սանթիմէթր լայնութիւն և առնուազն 3 կամ 4 մէթր երկայնութիւն պիտի ունենան, զորս գործածութեան դիւրութեան համար ոլորելով կծիկի ձևի դնելու է: Ասոնցմէ զատ վերոյիշեալ բարձիկներուն չափով ֆանէլայի կտորներ, և բամպակէ պատրաստ ծախուած վլթկաններ.

ՊԱՐՈՅՐ

ԿԱՄ ԱՌՈՒՄՆ ՆԻՆՈՒԷԻ

Ծերունի Պատկանեան Գաբրիէլ պատուելոյն պատմական և բանաստեղծական ատենաւոր երկասիրութիւնն է 'ի լեզու պարզ գրաբար, բաժանեալ 'ի վեց երգս և բաղկացեալ յութածալ 72 երեսոյ.

Արժա. հեղինակն, որ նուիրեալ է զայս գողտրիկ և խորհրդական գործ իւր վեհա. սրբազնագոյն կաթողիկոսին ամենայն Հայոց, երկասիրեալ է զայն բարեպատեհ առթիւ վերադարձի մեծա. եղբօրն Աստուածատեան 'ի ծոց ծնողի իւրեանց Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ, և յաղագս ցնծութեան սրտի իւրոյ վասն այնչափ ազգասիրական բարեպաշտ վերադարձի.

Ցակիրն յիշեալ փոքրիկ մատենի տեսանի Պատկանեան ծերունւոյն ջերմեռանդական նամակն առ մեծապէս Աստուածատեան եղբայր, որպէս և պատասխանն նորին առ նորին Արժանապատուութիւնն, Զայս երկու եռանդալից և հայրենասիրական գրութիւնս, զորս 'ի հրատարակութեան արժանի համարիմք, ներքոյ թերթոյս ճանապարհականին մէջ կըհրատարակեմք 'ի տեղւոյ թերթն մեր յարգոյ ընթերցողաց.

Այս գրքոյկը 'ի լոյս ընծայեալ է 'ի Զմիւռնիա 'ի ներկայ 1876 ամին 'ի տպարանի Տէտեան, և վաճառի 'ի գին մէկ Ֆրանքի.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 10 Յունիս:

Ցանցեալ ամ շաբաթու մեր գաւառին զանազան քաղաքներէն հասեալ կամաւոր քաջ զինուորներն՝ որոց թիւը 3000ի կըհասնի, այս երեքշաբթի և չորեքշաբթի օրերս մեկնեցան պատերազմին դաշտն երթալու 'ի պաշտպանութիւն հայրենեաց. Նախ քան զմեկնիլն ամենք 'ի Նոյանէ՝ գ. ժբաղդաղար, ազօրհնաւոր կերպիւ վարուելով փոքրիկ ճեմաններ պատճառեցին և վիրաւորեցին մի քանի հոգի թէ և կերպիւ. Այս պատճառաւ քաղաքիս չուկաներուն մէկ մասը 1—2 օր չբացուեցաւ. Բայց հասարակութեան վախն և անհանգստութիւնն շուտով փարատեցաւ մեր վսեմ. կուսակալին գործունեայ հոգատարութեամբը.

—Մեծ—Եպարքոսական հրամանագրով մի մեր վիլայէթին կամաւոր զինուորագրութիւնը դադարեցաւ, Բ. Դուռն առ այժմ հարկաւորութիւն չունենալով 'ի կամաւոր զինուորաց.

—Ի նպաստ պատերազմական ծախուց քաղաքիս մէջ բացուած հանգանակութեանց ցուցակն հետզհետէ առատագրութեամբ լցուելու վրայ է. Կըլսեմք թէ յազգային երևելեաց մերոց նոյն ցուցակին մէջ գրուեր են, մեծատեարք Աբարդայեան Յակոբ էֆէնտին 250 լիրա, Պալըօղեան Կարապետ էֆէնտին 100, Եսայեան եղբարք 100, Սէֆէրեան Սարգիս 20, Պարծանքեան եղբարք 15 լիրա, Պարունակեան Յօհաննէս 10, Սոլթանեան եղբարք 10 եայլն:

—Անցեալ շաբթու չորեքշաբթի գիշեր հրկիզութիւն մի պատահեցաւ 'ի Հալքա—Բունար կոչուած տեղն՝ ուր բամպակ մանելու և կտաւ շինելու գործարան մի կայ, հաստատեալ սինեօր Պրաւֆէլ և Բրիքս խաղաղիններէն. Յիշեալ գործարանը գրեթէ բոլորովին հրոյ ճարակ եղաւ. սակայն կըլսեմք թէ մեքենաներն և գործարանին մէջ գտնուած ապրանաց մէկ մասն ապահովեալ էին վասն 6500 անգղ. լիրայից:

—Քաղաքիս յոյներէն լրագիրն ՆԷԱ ՍՄԻՐՆԻ անուանեալ, որ բարձրագոյն հրամանաւ դադարեալ էր անորոշ ժամանակաւ, թոյլտուութիւն ընկալաւ շարունակելու զհրատարակութիւն իւր. Այս պատուական լրագիրն երկուշաբթիէն սկսեալ ամեն օր կըհրատարակուի և տարեկան բաժանորդութեան գինն միայն մէկ օսմանեան լիրա է.

—Իրլրին 'ի Կ. Պոլսոյ թէ նոյն մայրաքաղաքին կամաւոր յոյն զինուորաց դրօշակին նշանը խաչն է 'ի մէջ երկուց կիսալուսնոյ.

—Կըհաւաստեն թէ Ռուսիոյ դեսպան 'ի Կ. Պոլիս վսե. Իգնաթիէֆ զօրավարն՝ իւր կառավարութենէն մեծամեծ թոյլտուութիւն ընդունած լինելով առնուլ 15ին պիտի մեկնի.

—Կամ ըլլի Հայոց վաղեմի Պատրիարք գերա. Հասունեան արքեպիսկոպոսն, որ գրեթէ 'ի չորից ամաց հետէ 'ի Կ. Պոլսոյ տարագրեալ՝ 'ի Հռոմ կըբնակէր, վերադարձու 'ի նոյն մայրաքաղաքն շնորհիւ կայսերական ներողութեանն, հրատարակելոյ 'ի վեհա. Սուլթանէն՝ իւր գահակալութեան բարեպատեհ առթիւ.

Կըլսեմք թէ Գաղղիոյ և Աւստրոհունգարիոյ վսե. դեսպանք պատուեալ են գ.յիշեալ գերապայծառն այցելութեամբ իւրով. իսկ Ռուսիոյ դեսպան վսե. Իգնաթիէֆ զօրավարն՝ իւր առաջին թարգմանն յուղարկեր է 'ի շնորհաւորութիւն վերադարձի նորա.

—Այնթապի Հայոց ազգային դպրոցն, որում հասարակաց կրթութեան նախարարութեան կողմանէ յանձնուելու երկու արկղ թուրքերէն զանազան մատեանք շնորհուեցան մարդասիրաբար, Այնթապի Հայոց դպրոցն, կըլսեմք, այս անգամ աստ հասար պատուական գիրքեր ընկալաւ. զորս Կիմիշեան մեծա. Յովհաննէս էֆէնտին բարեհաճեցաւ նուիրել աղգ. տպարանի.

—Լսուածն առնթեր 8—20էն ալ ձախել հեռագիր մի կըծանուցանէ թէ 'ի Պ.չիքա գըտնուած անգղիական նաւատորմիղն պիտի զօրանայ 15 ուրիշ պատերազմական նաւերով.

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Բամպակին գնոց նոր փոփոխութիւն չեղաւ. մեքենայով մաքրուածը՝ 320ի և Ատանային՝ 300 ղուրուշի վաճառեցաւ կէնդինարը.

Ափիոնը միշտ կուզուի և այս շաբթու գրեթէ 50 կողով ծախուեցաւ 165—170 ղուրուշի չէքին ըստ տեսակին.

Փալամուտ դիւրավաճառ է, և այս շաբթու 2000 կէնդինար մէկ ջուր կոչուած տեսակէն ծախուեցաւ 100—112ի կէնդինարն. Նմանապէս Անգղիոյ տեսակէն 2000 կէնդինար վաճառեցաւ 70—85 ղուրուշի.

Աշխարհի բոլորը, տօրոնք և ճէհրին 'ի հանդարտութեան և յանգործութեան գտանին.

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Պարկեշտ երիտասարդ մի՝ որ լաւ գիտէ գաղղիարէն, անգղիարէն և յունարէն լեզուները, աշակերտներ կըխնդրէ, որոց զայն լեզուներ ուսուցանել կխոստանայ չափաւոր առաջարկութեամբ. Աւելի տեղեկութիւններ ուզողը՝ պարոն ... առ քիրեմ(?) ... դիմելու է, որոյ խանութին ... հասցէով առաջնորդարանին ներքև կըգտնուի.

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

ԳԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼԼՈՎԷՅԻ

ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդոյս ջղային դրութեան (սիսթէմ) շատ յոգնած ... սովորական ախտ մըն է և ջիղերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ ... գաւութիւնը վնասակար է յոյժ. վասն զի ուր գանելու է անոր ... ըլլ: — Միակ դեղը այս է. քիչ խմէ գինի. գարեջուր, և ... ևւց ըմպելիք. և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանայ նոցմէ, և ամենևին չխմէ. Նմանապէս խահվէ մի խմէ, և ... տեղ թէյ և թէյով (չայ) գոհ եղիր: Կարելի եղածին չափ ... քուր օդ ծծէ ամեն գիշեր իր գեղահատերէս երեք կամ չորս ... կըլլէ, շատ միս կեր և համեմունքէ (պահար) հեռու կեցիր: ... այս օգտակար կանոնները ճշդութեամբ 'ի գործ դնելու ... միօրդ շուտով պիտի հանգստանայ, մարմինը առողջ պիտի ըլլայ ... պիտի մնայ թէ ջղաց շարժումն ունեցար.

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԻԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց ... թէ կըկղանքը չափէն աւելի ջրալից կըլլան կամ բաւական չըլլար, թէ քարը կամ աւազը երիկամանց կը հանին կամ թէ ... նոնց մէջ ցաւեր կըգտնան մէջքին համապատասխանած մասը. ... ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլօուէյի դեղահատները առնել ավելի հրահանգաց համեմատ և անոր օգեղանիւթը ... փել երիկամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը. ... դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ... բեւ դեղերը զուր տեղը գործածուած պիտի ըլլան.

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՒՐՈՒԻԼԸ

Ո՛ր և է դեղ մի չկրնար ստամոքսի զօրութիւնը նորոգելու աղեկցնել վայն շուտով՝ ինչպէս այս դեղահատերը. որոնք ... խառնութենէ կամ վատթար կերակուրէ պատճառուած բոլոր թեթւութիւնը կըվանեն և կըհանին 'ի լեարդն (ճիկէր) ... բուն գործողութիւնը կըկարգադրեն. ջիղերու սաստիկ ... (սիսթէմ) դեպքերու մէջ սքանչելի ներգործութիւն մի ունի և ... ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կըփարատէ.

ԲՈՐԲՈՔՈՒՄՆ ԹՈՔԱՌԱՋԻՑ (...) ՀԱԶ ԵՒ ՀԱՐԲՈՒՂԻ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւն ամեն ախտէն աւելի յաճախ կըպատահի և երբեմն աւելի վտանգաւոր է: Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին ... շամները կրնան միշտ կարգադրուիլ Հոլլօուէյի հռչակաւոր դեղհատից միջոցաւ: Ասոնք շուտով կըդարմանեն արեանց և է ... ժամանակեայ անշարժութիւնը, կըթեթևցնեն խցուած ... ըը, կըբարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և ... բողութիւն կուտան շնչափողին ու թոքերուն դիւրութեամբ ... նմանապէս գործելու: Այս դեղահատերը՝ իրենց մաքրող զօրութեամբը կըսրբեն արիւնը ամեն աղտեղութիւններէն, և ... եղանակաւ կըզօրացնեն զգլութիւնը (սիսթէմ) ընդդէմ ... ախտի, շնչարգելութեան, և ուրիշ թոքային ակարբ թեան.

ՏԿԱՐԱՑԵԱԼ ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԲԱՂԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տկարութեան, թուլութեան և ջղացաւութեան դէպքերու մէջ, որոնք որ և է բնական կամ գերբնական չափազանցութենէ յառաջ եկած են, այս դեղահատից այլայլիչ և նորոգիչ ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարսողութիւնը կըզօրացնէ, մարմնոյն ամեն հիւթոց թափումը կըկանոնաւորէ, ... դրութիւնը կըզօրացնէ, հիւանդին միտքը կըյարդարէ և ... պէս առողջութիւնը ձեռք կըբերէ:

Հոլլօուէյի դեղահատերը ամենէն օգտակար դեղերն են ... տեսեալ հիւանդութեանց համար.

Շնչարգելութիւն,	Ջօ.ացաւութիւն,	Թոքացաւութիւն
Սարսռային ախտք,	Տեռատեսութիւն,	Ցաւք ոսկերաց
Խիթ (...),	Ջ.եղձուցիչ,	Միզարգելութիւն
Հարբուղի,	Անմարսողութիւնք,	Լուծողական,
Ծիրանի ախտ,	Դեղնութիւն,	Աւիոր ընդերաց
Թանչ (...),	Բալախին սրտի,	Անկանոնութիւնք ...
Խոլ պարանոցի,	Քար կամ խիճ միզա-	նաց,
Վերնատութիւն,	նոցի,	Մարմնոյն հիւանդութիւնք,
Լերդի հիւանդութիւնք	Դիլիացաւութիւն,	
Փողացաւ,	Ափրոդիտեան ախտք,	Խցողութիւնք.

Գիտել արժան է որ ամեն հրահանգներ կան ամեն լեզուներով, որոցմէ մէկ հատ կըգտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ 'ի ... կութիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ:

Այս դեղահատերը, որ կըշինուին Հոլլօուէյ բժշկին ... կան վերատեսչութեամբը, կըվաճառուին իւր գործարանը 'ի Լոնտոն, Օքսֆորտ կոչուած փողոցը թիւ 533, 'ի գին 1 և 1 ... շիլինի, 2 ¾ և 4 ½ շիլինի տուփը, ըստ մեծութեան տուփ.

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,

Պ. ... Գ. Պալըօղեան.

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ